

Štátny pedagogický ústav, Pluhová 8, 830 00 Bratislava

**CIEĽOVÉ POŽIADAVKY NA VEDOMOSTI A ZRUČNOSTI
MATURANTOV Z UKRAJINSKÉHO JAZYKA A LITERATÚRY**

Bratislava 2008

1. CIELE MATURITNEJ SKÚŠKY

1.1 Systém maturitnej skúšky z ukrajinského jazyka a literatúry

- 1.1.1 Ukrajinský jazyk a literatúra má medzi maturitnými predmetmi na školách s vyučovacím jazykom ukrajinským osobitné postavenie spolu so slovenským jazykom. Je povinným maturitným predmetom na školách s vyučovacím jazykom ukrajinským a voliteľným predmetom na školách s vyučovaním ukrajinského jazyka.
- 1.1.2 Maturitné skúšky z ukrajinského jazyka a literatúry si vyžadujú štandardizáciu a rozdelenie na základnú a vyššiu úroveň.

1.2 Ciele a požiadavky z ukrajinského jazyka

- 1.2.1 Vedomosti žiakov z ukrajinského jazyka a literatúry na maturitnej skúške by mali odzrkadľo-vať vedomosti osvojené počas stredoškolského štúdia. Systém požiadaviek by mal vychádzať zo vzdelávacieho štandardu pre gymnáziá s vyučovacím jazykom ukrajinským a s vyučovaním ukrajinského jazyka.
- 1.2.2 Žiak by mal vedieť aktívne využívať doteraz osvojenú slovnú zásobu v komunikačných situáciách.
- 1.2.3 Žiak by mal poznať vzťah medzi nárečovou a spisovnou podobou ukrajinského jazyka.
- 1.2.4 Žiak by mal dôkladne poznať gramatický systém ukrajinského jazyka, aby bez problémov zvládol gramatické systémy iných príbuzných či nepríbuzných jazykov.
- 1.2.5 Žiak má disponovať primeranou slovnou zásobou, ktorá ho robí súcim nielen na to, aby sa mohol voľne vyjadrovať v rozličných rečových situáciách, ale aby nemal ťažkosti ani s jednotlivými pojmami pri ďalšom štúdiu.
- 1.2.6 Veľký dôraz treba klásť na kvalitu slovného prejavu. Dôležitá je schopnosť vhodne, jednoducho a zreteľne vyjadriť svoje myšlienky a názory v danej rečovej situácii.
- 1.2.7 Vedieť správne zoštylizovať svoje myšlienky aj písomne v súlade s pravidlami ukrajinskej gramatiky.
- 1.2.8 Žiak má byť schopný zostaviť text na počítači.
- 1.2.9 Žiak má poznať systém súčasnej ukrajinskej gramatiky tak, aby mal prehľad o štruktúre a vývine svojho materinského jazyka a aby mu tieto poznatky uľahčili osvojovanie si ľubo-voľného cudzieho jazyka.

1.3 Ciele a požiadavky z literatúry

- 1.3.1 Získať schopnosť esteticky vnímať texty ukrajinskej literatúry, vrátane ukrajinskej literatúry na Slovensku s kritickým nadhľadom a chápať systémovú celistvosť umeleckého diela.
- 1.3.2 Aktivizovať emocionálne, intelektuálne, morálne a poznávacie skúsenosti žiakov, formovať ich postoje a kritické myslenie.
- 1.3.3 Rozvíjať literárno-komunikačné danosti žiakov, aby sa mohli úspešne začleniť do kultúrneho života spoločnosti.
- 1.3.4 Osvojené vedomosti a zručnosti majú žiakom umožniť ďalšie vzdelávanie a aktívny kontakt s ukrajinskou literatúrou.
- 1.3.5 Povzbudzovať žiakov k vlastnej tvorbe, opísať svoje zážitky a skúsenosti, nahromadenú múd-rost' rodičov a príbuzenstva, vytvoriť komunikačné spojivo medzi svetom rodiny a školy.
- 1.3.6 Objasňovať špecifiká ukrajinskej a slovenskej umeleckej literatúry.
- 1.3.7 Vedomosti, duševné, etické a estetické hodnoty získané prostredníctvom ukrajinského jazyka a literatúry majú pomôcť žiakovi v spoznávaní sveta i seba samého, majú obohacovať znalosť života i ľudí.
- 1.3.8 Žiak sa má usilovať o zachovávanie univerzálnej kultúry v rovnováhe národnej a svetovej literatúry, pričom prvoradým cieľom má byť oboznámenie sa s hodnotami ukrajinskej literatúry.

1.3.9 Súbor požiadaviek na maturitnú skúšku určuje požiadavky na literárno-historické znalosti, požiadavky na pochopenie a tvorbu textu, aby bolo možné otestovať komunikačné schopnosti a schopnosť tvorby textu.

O žiakovi, ktorý robí skúšku, treba zistiť:

- do akej miery si osvojil učebnú látku, fakty, pojmy a súvislosti tém;
- či je schopný rozpoznať súvislosti príčiny a účinku, naučené poznatky systematizovať;
- na akej úrovni má rozvinutú schopnosť pohotovo aplikovať osvojené poznatky, metódy, postupy;
- do akej miery je schopný rozpoznať a vysvetliť súvislosti;
- do akej miery je schopný vytvoriť hodnotové úsudky o naučených udalostiach, osobách;
- aká je úroveň rozvinutosti jeho vyjadrovacích schopností.

1.4 Požiadavky z gramatiky a z literatúry

Žiak má:

- vedieť demonštrovať jednotlivé jazykové pojmy pomocou konkrétnych príkladov, vlastnými slovami; gramatické pravidlá netreba citovať doslovne;
- demonštrovať, že vie riešiť jazykové problémy v praxi;
- poznať svoje nárečie;
- mať literárny a historický prehľad;
- mať kreatívne myslenie, vedieť riešiť problémy;
- mať zručnosť v rozbere, poznať postupy pri analýze textu, indukciu, dedukciu a syntézu;
- vedieť čítať s porozumením;
- vedieť zaradiť čítané dielo do správneho obdobia;
- vedieť správne rozprávať, má mať kultúrne jazykové správanie;
- mať schopnosť orientácie v textovom kontexte;
- mať schopnosť využívať osvojené poznatky a vedieť ich aplikovať;
- mať schopnosť posudzovať, mať morálnu a estetickú citlivosť.

2. CIEĽOVÉ POŽIADAVKY NA VEDOMOSTI A ZRUČNOSTI

2.1 Maturitná skúška z ukrajinskej gramatiky

Ukrajinskú gramatiku v žiadnom prípade nesmieme považovať len za súhrn pravidiel. Vždy musíme vychádzať z praxe. Preto aj pri jednotlivých tematických okruhoch je dôležitý konkrétny príklad, ktorý žiak podľa možnosti má demonštrovať, vysvetliť vlastnými slovami. Prirodzene, sú potrebné aj teoretické vedomosti, nikdy však nevychádzame z teórie, ale z príkladov.

Maturitná skúška z gramatiky je takisto dôležitá, ako maturitná skúška z literatúry, ale musíme si uvedomiť, že gramatiku nie je možné kontrolovať podobným spôsobom, ako témy z literatúry, najmä, ak kontrola má ústnu formu. Preto musíme dávať veľký pozor na to, aby sa maturitná skúška neznižila na zbytočné „bifľovanie“ gramatických pravidiel!

V rámci tematického okruhu „reč a jazyk“ možno vyžadovať od žiaka, aby poznal jazykové typy, vymenoval aj rozdiely medzi nimi, ale vyžadujeme to pomocou ukážok, porovnávaním na príkladoch. Žiak musí poznať aj nárečia.

Z fonetiky má žiak poznať možnosti vzájomného vplyvu spoluhlások, ktoré má spoznať vo vyznačených slovách.

V náuke o slove má vedieť vysvetliť rozdiel medzi slovnou zásobou a slovným fondom. Má vedieť uviesť príklady na členenie a vrstvenie slovnej zásoby.

Má poznať systém slovných druhov a spoznávať ich vo vetách.

Má poznať druhy prípon a vedieť rozčleniť dané slovo na jeho časti. Má poukázať na jednom - dvoch príkladoch najčastejšie spôsoby tvorenia slov.

V tematickom okruhu sémantiky má vedieť ozrejmiť rozdiel medzi hláskou a písmenom. Má nájsť príklady na jednotlivé kategórie slov podľa významu na základe vzťahu medzi tvarom hlásky a jej významom. Prípadne naopak, na základe tvaru hlásky a jej významu má určiť, kde možno zaradiť dané slová.

Vo vetnej skladbe (syntax) má poznať druhy viet na základe ich štruktúry, obsahu atď. Má poznať najčastejšie vetné členy, aby danú vetu mohol rozoberať a graficky znázorniť. Taktiež aj v prípade zložených viet.

Zo štylistiky má žiak poznať charakteristické znaky jednotlivých štýlov a na základe týchto poznatkov správne zaraďovať dané texty. V danom texte má spoznať najčastejšie prostriedky beletristického štýlu, respektíve má vedieť uviesť na ne príklady z literárnych diel.

Na maturitnej skúške nie je dostatok času na formulovanie úradných listín. Preto má žiak vedieť vysvetliť len ich charakteristické znaky, prípadne ich spoznať v jednotlivých daných textoch.

V prípade foriem ústnych vyjadrovacích schopností má žiak vedieť nielen vymenovať jednotlivé formy ústneho prejavu, ale aj uviesť ich charakteristické znaky.

Pravopis, prirodzene, taktiež vyžadujeme iba na úrovni praktickej aplikácie. A to v takej forme, že žiak má opraviť a odôvodniť pravopis vo vymenovaných, chybné napísaných textoch.

Prehľad cieľových požiadaviek z ukrajinského jazyka

Tematické okruhy	Obsah
Jazyk a reč (Mova i movlenňa)	Miesto ukrajínčiny v rodine slovanských jazykov. Delenie slovanských jazykov. Genetická príbuznosť ukrajinského a slovenského jazyka. Základné poznatky práce s počítačom pri tvorení textu.
Fonetika	Systém ukrajinských hlások. Prozodické prostriedky (prízvuk, prestávka, tempo, melódia, rytmus). Spisovná výslovnosť. Spodobovanie. Princípy ukrajinského pravopisu.
Náuka o slove	Rozvrstvenie spisovnej slovnej zásoby jazyka. Spôsoby tvorenia slov (odvodzovanie, skladanie, spájanie, skracovanie).
Sémantika	Vzťahy medzi významami slov (rovnosť – synonymá, rovnosť – homonymá, slová s opačným významom – antonymá, opozitá). Obrazné vyjadrenie. Frazeologické jednotky. Odborné názvy.
Morfológia	Systém slovných druhov a ich vetnočlenská platnosť.
Syntax	Sklad. Delenie skladov. Veta. Klasifikácia viet. Vety podľa obsahu. Vety podľa členitosti (jednočlenné – dvojčlenné). Vety podľa zloženia (jednoduchá veta, súvetie). Druhy súvetí. Priraďovacie a podraďovacie súvetie. Vetné členy. Hlavné a rozvíjacie vetné členy, ich rozpoznanie vo vete.

Sloh – štylistika	Jazykový štýl, charakteristické znaky jednotlivých štýlov, ich rozpoznanie pomocou ukážok. Slohové postupy, ich rozpoznanie podľa ukážok. Slohové útvary – žánre. Základné poznatky tvorenia textov na počítači.
Písomná vyjadrovacia schopnosť	Znalosť zostaviť osnovu, konspekt, obsah, slohové útvary (napr. správne napísať žia-dosť, životopis, prihlášku, pozvánku). Správne členenie textu (úloha odsekov v texte). Vedieť používať jazykové príručky a slovníky pri tvorbe textu.
Ústna vyjadrovacia schopnosť	Vyjadrovať sa v súvislých prejavoch kultivovanou ukrajinčinou v prirodzenom tempe (konverzačné témy: Ochrana prírody a životného prostredia. Kultúra. Šport a aktívny odpočinok. Školský systém v SR a možnosti štúdia doma a za hranicami našej vlasti a pod.) Samostatné vyjadrovanie vlastného názoru. Mimojazykové prostriedky v ústnom prejave (mimiká, gestá).
Pravopis a jazyková kultúra	Písanie veľkých písmen. Pravopis písania mäkkého znaku a apostrofu. Možnosti využitia internetu na získanie informácií.

2.2 Maturitná skúška z ukrajinskej literatúry

Sčítanosť:

Textu verné, výrazné čítanie lyrických, epických a dramatických diel. Zvýraznenie charakteristických znakov čítaných diel, pochopenie životných situácií, ľudských problémov, zoštylizovanie morálnych otázok, ich vysvetlenie, rozbor vlastnými slovami. Najdôležitejšie momenty zo života a kariéry ukrajinských spisovateľov, niekoľko ich diel, niekoľko významných súčasných, zahraničných a svetových reprezentantov a po jednom ich diele na základe vyznačenej kmeňovej látky. *Poznatky o práci s textom:*

Porozumenie ústne predneseného a písomného textu, tvorba textu, poznatky o typoch textu, žánrov, poznatky o zostavovaní textu, komunikácia, utváranie názoru, orientácia v textovom kontexte, schopnosť využívať osvojené poznatky; *Základné literárnoteoretické poznatky:*

Umelecké druhy, žánre, slohy; prozodické, štylistické, umelecko-kompozičné poznatky a sémantické vrstvy;

Od žiakov, ktorí si vybrali maturitnú skúšku na základnej úrovni, očakávame nielen izolovanú literárnohistorickú reprodukciu textu, ale interpretáciu textu v širšom kontexte. Na základnej úrovni nie je možnosť predstaviť určité obdobie podrobne, cieľom na tejto úrovni je súhrnný pre-hľad, videnie v systéme, spoznanie charakteru literárnohistorického priebehu.

Prehľad cieľových požiadaviek z ukrajinskej literatúry

Tematické okruhy

Kmeňová látka

Základné poznatky z teórie literatúry

Stručný prehľad teórie literatúry. Literatúra: vecná, umelecká, ľudová, umelá. Základné zložky literárneho diela: obsah – forma. Jazykové prostriedky literárneho diela: zdobenina, epiteton, metafora, personifikácia, protiklad. Zvuková stránka literárneho diela: verš, stopa, rým, rytmus básne. Literárne druhy: lyrika, epika, dráma. Literárne žánre: óda, elégia, sonet, hymna; poviedka, román, bájka, povesť, rozprávka, román, epos, balada; tragédia, činohra, komédia.

Ľudová slovesnosť

žánre, zberatelia ľudovej slovesnosti. Ľudová slovesnosť Ukrajincov na východnom Slovensku.

Dávna ukrajinská literatúra

Využiť získané vedomosti na charakteristiku starej ukrajinskej literatúry. Literatúra obdobia Kyjevskej Rusi. Ukrajinská literatúra 14. –18.st.

Nová ukrajinská literatúra

Charakterizovať novú ukrajinskú literatúru a jej predstaviteľov (I. Kotľarevskyj, H. Kvitka–Osnovjanenko).

Literatúra 40. – 60. rokov 19. storočia

Charakterizovať literatúru 40. – 60. rokov 19. storočia prostredníctvom tvorby T.H. Ševčenka, O. Duchnovyča, O. Pavlovyča, M. Vovčok.

Literatúra 70. – 90. rokov 19. storočia

Interpretovať na základe prečítaných literárnych diel problematiku literatúry 70. – 90. rokov 19. storočia. Charakterizovať literatúru tohto obdobia a poznať tvorbu jej predstaviteľov (L. Hlibov, I. Nečuj-Levyckij, P. Myrnyj, I. Karpenko-Karyj, I. Franko).

Literatúra na prelomí 19.–20. st.

Charakterizovať literárne dianie v ukrajinskej literatúre na prelome 19. a 20. storočia. Pracovať s dielom a textom tohto obdobia („Fata morgana“, Kaminnij chrest, Lisova pisňa, Zemľa).

Novodobá literatúra

Charakterizovať spoločenské a kultúrne podmienky vzniku novodobej literatúry. Poznať tvorbu hlavných predstaviteľov novodobej literatúry (P. Tyčyna, V. Sosiura, M. Ryl'skyj, V. Vynnyčenko, J. Janovskij, O. Dovženko, O. Vyšňa, A. Holovko).

Literatúra na Zakarpat-sku

Poznať tvorbu literárnych predstaviteľov na Zakarpatsku medzi dvoma svetovými vojnami (I. Nevycka, V. Grendža-Donskyj, M. Pidhirianka).

Vojnová a povojnová ukrajinská literatúra

Charakterizovať ukrajinskú literatúru vojnového a povojnového obdobia a poznať jej hlavných predstaviteľov (O. Dovženko, O. Hončar, M. Steľmach, I. Čendej, H. Ťu-ťunnyk, D. Pavlyčko, L. Kostenko, I. Drač).

Ukrajinská literatúra
na Slovensku

Charakterizovať ukrajinskú literatúru na Slovensku a poznať jej predstaviteľov (poézia – F. Lazoryk, I. Macynskij, S. Makara, S. Hostyňak, I. Galajda, M. Drobňak, J. Zbihlej, próza – J. Borolyč, F. Ivančov, M. Šmajda, dráma – I. Hryc-Duda, E. Bissová).

Úpravy cieľových požiadaviek z ukrajinského jazyka pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami

žiaci so sluchovým postihnutím

Počúvanie s porozumením

Požiadavky, ktoré vyžadujú auditívnu skúsenosť, sa upravujú alebo vypúšťajú podľa stupňa sluchového postihnutia.

Zvuková stránka jazyka

Požiadavky súvisiace s výslovnosťou sa upravujú.

- Nepresnosti vo výslovnosti nie sú prekážkou v základnej komunikácii v ukrajinskom jazyku.

žiaci so zrakovým postihnutím

TEMATICKÉ OKRUHY

Požiadavky, ktoré vyžadujú vizuálnu skúsenosť, sa upravujú alebo vypúšťajú podľa stupňa zrakového postihnutia.

Čítanie s porozumením

Požiadavky, ktoré vyžadujú vizuálnu skúsenosť, sa upravujú alebo vypúšťajú podľa stupňa zrakového postihnutia.

žiaci s telesným postihnutím

Cieľové požiadavky z ukrajinského jazyka pre túto skupinu žiakov sú totožné s cieľovými požiadavkami pre intaktných žiakov.

žiaci s vývinovými poruchami učenia alebo správania

Cieľové požiadavky z ukrajinského jazyka pre túto skupinu žiakov sú totožné s cieľovými požiadavkami pre intaktných žiakov.

žiaci s narušenou komunikačnou schopnosťou

Cieľové požiadavky z ukrajinského jazyka pre túto skupinu žiakov sú totožné s cieľovými požiadavkami pre intaktných žiakov.

žiaci chorí a zdravotne oslabení

Cieľové požiadavky z ukrajinského jazyka pre túto skupinu žiakov sú totožné s cieľovými požiadavkami pre intaktných žiakov.

žiaci s pervazívnymi vývinovými poruchami (s autizmom)

Cieľové požiadavky z ukrajinského jazyka pre túto skupinu žiakov sú totožné s cieľovými požiadavkami pre intaktných žiakov.